

№ 25 (666)
Ліпень 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

➔ **Ініцыятыва: сустрэчы ў раённым музеі з нагоды 540-годдзя Бярозы –** *стар. 3*

➔ **500-годдзе: Полацк, якім яго бачыў Францыск Скарына –** *стар. 4*

➔ **Прадаўжальнікі: Першы Міжнародны варшат іканапісцаў –** *стар. 7*

Цягам паўтара года ініцыятарам дапамагалі розныя арганізацыі і ўстановы. Галоўным рухавіком стала грамадскае аб'яднанне «Адпачынак у вёсцы». Напачатку дапамагала рэкламнае агенцтва «Нэф», потым далучылася «Белоруснефть». Дырэктар запаведніка Андрэй Пракошын так тлумачыць новую ініцыятыву:

– Праз расповед пра міфічных істотаў мы імкнуліся развіць у людзей пачуццё беражлівага стаўлення да прыроды. Гэта яшчэ адзін інструмент, які мы скарыстоўваем, каб павысіць грамадства насельніцтва, інструмент экалагічнай асветы.

На ўрачыстасць завіталі мясцовыя жыхары, прадстаўнікі арганізацыяў, што спрычыніліся да ініцыятывы, а таксама замежныя фундатары. Цэнтр створаны БГА «Адпачынак у вёсцы» і Бярэзінскім біясферным запаведнікам у рамках маштабнага праекта «Садзеянне пераходу Рэспублікі Бела-

А. Пракошын і А. Аксяновіч

Русалкі, Цмок, Валасянік ды іншыя на ахове беларускай прыроды

Бадай, многія ведаюць, што беларускі Дзед Мароз жыве ў Беларускай пушчы, на народных жартах варта ехаць у Вялікія і Малыя Аўцюкі Калінкавіцкага раёна, айчынны цмок жыве ў Лепелі... Да гэтых мясцінаў з устойлівымі асацыяцыямі нядаўна дадаўся Бярэзінскі біясферны запаведнік. Ад нядаўняга часу тут пасяліліся персанажы беларускай міфалогіі. А пры канцы чэрвеня ўрачыста адкрыты Музей міфаў; ён разам з міфалагічнай экасяжынай і сонечнай электрастанцыяй уваходзіць у Цэнтр міфалагічнага турызму, што працуе ў запаведніку.

русь да «зялёнай эканомікі», што фінансуецца ЕС і рэалізуецца Праграмай развіцця ААН (ПРААН) у партнёрстве з Міністэрствам прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь.

Пад час адкрыцця Валерыя Кліцунова, кіраўнік «Адпачынку ў вёсцы», распавяла:

– Ідэя музея нарадзілася ў запаведніку. Спачатку тут з'явіўся Балотнік, потым маладыя спецыялісты захацелі праз міфы распавесці аб прыродзе і аб яе ахове. За паўтара года былі ўзлётны і падзенні, спрэчкі... Мы хацелі нешта незвычайнае, бо міфы візуалізаваць складана. Спадземся, што асяроддзе, сімвалы і гукі дапамогуць стварыць свой вобраз кожнае міфалагічнае істоты. З часам створым карту сакральных мясцінаў гэтага рэгіёна, будзе ўдасканальвацца Цэнтр.

А кіраўнік Прадстаўніцтва Еўрапейскага Саюза ў Беларусі Андрэа Віктарын зазначыла:

– Я лічу, што гэта цудоўная ідэя, і няма тут нічога вар'яцкага, абсурднага. Трэба вяртацца да сваіх каранёў, да гісторыі, паданняў свайго народа, каб будаваць разам будучыню. «Зялёная эканоміка» – гэта спалучэнне эка-

лежным стане. Вельмі важна, каб і турызм меў устойлівы характар, каб не разбураліся месцы, куды прыязджаюць турысты. Я паводле адукацыйнай гісторыі і надаю вялікае значэнне захаванню культурнай спадчыны. Мы знаходзімся вельмі блізка адно да аднаго, бо многія міфы і паданні з'яўляюцца агульнымі для многіх народаў. Еўрасаюз лічыць, што неабходна захоўваць культурную спадчыну, карыстацца ёй, памнажаць яе.

Яе падтрымаў і намеснік пастаяннага прадстаўніка ПРААН у нашай дзяржаве Закары Тэйлар:

– Гэты праект грунтуецца на тым, што ў Беларусі атрымліваецца найлепей: паказаць сваю цудоўную прыроду і сваю гасціннасць. ПРААН з радасцю гатовая працягваць супрацоўніцтва ў галіне аховы прыроды з Беларуссю.

Сваё вітанне даслала і першы намеснік міністра прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Ія Малкіна (яго зачытала Наталля Марач). Адзначаецца, што «менавіта асабліва ахоўваемыя тэрыторыі, дзе сканцэнтраваная біялагічная і ландшафтная разнастайнасць, выклікаюць найбольшую цікавасць для развіцця экалагічнага турызму. Пры канцы мінулага года зацверджаны план дзеянняў па развіцці «зялёнай эканомікі» ў Рэспубліцы Беларусь да 2020 г. Акрамя гэтага, экалагічны турызм – моцны адукацыйны інструмент, які не толькі распаўсюджвае інфармацыю, але і вядзе да ўсведамлення каштоўнасці прыроднай спадчыны дзяржавы».

(Заканчэнне на стар. 6)

З. Тэйлар і Н. Марач

намчнага росту і аховы навакольнага асяроддзя, гэта меры, якія прадпрымаюцца адначасова дзеля павышэння эканомікі і захавання прыроды ў на-

Ушанавалі Песняра на радзіме

7 ліпеня ў рамках традыцыйных Купалаўскіх дзён у парку імя Янкі Купалы ў Мінску адбылася ўрачыстая цырымонія ўскладання кветак да помніка народнаму паэту Беларусі з нагоды 135-годдзя з дня яго нараджэння.

8 ліпеня ў Купалаўскім мемарыяльным запаведніку «Вязынка» (Маладзечанскі раён) прайшло рэспубліканскае свята паэзіі, песні і народных рамёстваў «З адною думкаю аб шчасці Беларусі...», што ладзіцца сумесна з Саюзам пісьменнікаў Беларусі, Мінскім аблвыканкамам, Маладзечанскім райвыканкамам.

Вязынка – адзін з найпрыгажэйшых куткоў Міншчыны – зноў сабрала сяброў, каб адсвяткаваць 135-годдзе нараджэння першага народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. Менавіта тут, у Вязынцы, знаходзіцца выток магутнай плыні Купалавай паэзіі. Яе мастацкі свет стаў неад’емнай часткай духоўнага скарбу беларускага народа. Тут пачатак

жыццёвага шляху творцы, які стаў сімвалам беларускай нацыі і з ідэаламі якога звяраюць сваё жыццё ўсе новыя і новыя пакаленні.

Вершы, прысвечаныя Песняру, на яго радзіме прачыталі многія паэты. Музыкальныя творы, натхнёныя мілагучнымі Купалавымі радкамі, выканалі Беларускі дзяржаўны ансамбль «Песняры», салістка Беларускай дзяржаўнай філармоніі Марына Васілеўская, фальклорна-этнографічны ансамбль «Неруш», вакальны ансамбль «Зарнак» Нацыянальнага цэнтра музычных мастацтваў імя Уладзіміра Мулявіна, мастацкія калектывы Маладзечанскага раёна.

Свята ў Вязынцы стала выдатным сямейным адпачынкам, для гасцей

працавалі кірмаш рамёстваў і кніжны кірмаш.

9 ліпеня ў нашых чытачоў ёсць магчымасць патрапіць яшчэ на адно мерапрыемства. У Радашковічах пройдзе чарговы Купалаў фэст, прымеркаваны да 570-годдзя радашковіцкай парафіі Святой Тройцы, адной з найстарэйшых у Беларусі, і да 135-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы, які 12 ліпеня 1882 года быў ахрышчаны ў Траецкім касцёле. Фэст ладзяць парафія Святой Тройцы і Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы.

Урачыстасць распачнецца святой Імшой, потым на выстаўцы «Завуся я толькі Янка Купала» можна будзе пазнаёміцца з жыццём і творчасцю паэта, а пад час грамадска-культурнай акцыі «Чытаем Купалу разам» прагучаць вершы, што адлюстроўваюць традыцыі касцёла ў творчасці Песняра. Завершыцца фэст канцэртам, на якім выступяць фальклорны калектыв «Гасцінец» з Ракава і лідар гурта «Палац» Алэг Хаменка.

Паводле інфармацыі арганізатараў

2 ліпеня абласное свята купалаўскай паэзіі прайшло ў Ляўках

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

На тым тыдні...

✓ **28 чэрвеня** ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася персанальная выстаўка жывапісу «Рэха памяці» заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Уладзіміра Уродніча. Выстаўка прысвечаная Дню Незалежнасці Рэспублікі Беларусь і 75-годдзю з дня нараджэння мастака.

Апошняе дзесяцігоддзе творчасці У. Уродніча звязанае з дзейнасцю студыі ваенных мастакоў Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь. Ваенная тэма знайшла сваё адлюстраванне ў творах «На Магілёўскім напрамку», «Час квітніны лілеяў», «На маршы “Галоўнага ўдару”», «Вогненны Днепр. 1941». Гэтыя палотны вылучаюцца кантрастным вырашэннем кампазіцыйнай структуры, у іх прасочваецца ўважлівае стаўленне да малюнка, што дапамагае жывапісцу канструяваць дэталі твора як пераканаўчы элемент мастацкай праўды.

✓ **28 чэрвеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі была прадстаўленая кніга для дзяцей «В гостях у Франціска Скорины». Яна пабачыла свет у выдавецкім доме «Звязда» і стала першай часткай серыі «Кніга Волшебства». Працаваў над выданнем цэлы творчы калектыв: пісьменніца Алена Стэльмах пры стварэнні сюжэта заручылася дапамогай сваіх дачок і ўнучак. Адсюль і незвычайны псеўданім Ева НЭММ – па першай літары з імя кожнага аўтара.

Незвычайная казка для дзяцей у вясёлай, захапляльнай форме распавядае пра гісторыю Беларусі. Героі кнігі вандруюць у часе і ў пэўны момант аказваюцца ў друкарні Ф. Скарыны. Разам з першадрукаром яны спасцігаюць каштоўнасць кнігі як нязгаснай крыніцы добра і святла на зямлі.

Кніжны праект «В гостях у Франціска Скорины» набывае міжнароднае гучанне – прэзентацыі ўжо прайшлі ў Калмыкіі, Дагестане, Малдове і іншых краінах. Творчыя сустрэчы адбыліся ў межах святкавання 500-годдзя беларускага кнігадрукавання і дазволілі маленькім чытачам з іншых краінаў даведацца пра гісторыю і культуру Беларусі.

✓ **28 чэрвеня** ў Лідзе адбыўся рыцарскі фестываль «Меч Лідскага замка». Пачалося свята тэатралізаваным дзействам, прысвечаным гісторыі Лідскага замка. Пасля адбыўся бугурт «пяць на пяць», прайшоў турнір на мячах-бастардах. На фэсце выступілі ансамбль сярэднявечнай музыкі «Hardwood», гурт «Рава». Наведнікі маглі пагуляць у сярэднявечнага гульні, навучыцца кідаць сякеры і суліцы (кідальныя коп’і), патанчыць аўтэнтчныя беларускія танцы.

✓ **29 чэрвеня** ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстаўка «Мастакі на вайне. Беларусь у малюнках Першай сусветнай (1915 – 1918)», што распавядае пра жыццё нашай краіны вачыма нямецкіх мастакоў, удзельнікаў вайны.

На выстаўцы прадстаўлены ўнікальныя рэчы са збору прыватнага калекцыянера Уладзіміра Багданава. У экспазіцыю ўвайшлі аркушы з выдадзеных у Германіі альбомаў літаграфіяў і малюнкаў, арыгінальныя эскізы і мініяцюры, а таксама шматлікія паштоўкі з замалёўкамі помнікаў беларускай архітэктуры, прыроды, жыцця і побыту ва ўмовах ваеннага часу. Гэтыя замалёўкі даюць магчымасць перанесціся на 100 гадоў і па-новаму зірнуць на Гродна, Баранавічы, Ліду, Агінскі канал, убачыць страчаныя назаўжды храмы пад Паставамі, у Пінску, Смаргоні, зірнуць на ўжо зніклыя вёскі... Арыгінальныя малюнкi, якія існуюць у адзіным экзэмпляры, захавалі невядомае раней выявы Крэўскага і Навагрудскага замкаў, дома-крэпасці ў Гайціюнішках і інш.

✓ **1 і 2 ліпеня** ў Вілейцы праходзіў фестываль гістарычнай рэканструкцыі «Гонару продкаў». Сёлета ён быў прысвечаны падзеям грамадзянскай вайны ў Вялікім Княстве Літоўскім у 1432 – 1438 гадах. І ўсе падзеі на рыцарскай пляцоўцы развіваліся паводле храналогіі падзеяў пад час вайны. На фэсце выступілі гурты «Кашлаты вох», «Ву Сру», «Hardwood», «Рутвіца», «Мярэжа» і іншыя.

✓ **4 ліпеня** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» ў Палацы Рэспублікі адкрылася выстаўка «Святасць зямлі Беларускай» па выніках II Міжнароднага мастацкага пленэру, які праходзіў у Івянцы. Сёлета ён сабраў 13 мастакоў з Беларусі, Расіі, Украіны і Чэхіі. Арганізатарамі выступілі Беларускі саюз мастакоў, Маладзечанская епархія Беларускай Праваслаўнай Царквы, івянецкі прыход у гонар святой Ефрасінні Полацкай, а таксама праваслаўнае мінскае Брацтва ў гонар Віленскіх пакутнікаў.

Кожны мастак пад час пленэру, прысвечанага 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, напісаў па тры працы. Адно карціну кожны перадаў у калекцыю івянецкага храма Ефрасінні Полацкай, а дзве працы былі выстаўлены на дабрачынны аўкцыён. Грошы ад яго пойдучы на аздаравленне і сродкі гігіены для дзяцей з Івянецкага дома-інтэрната для дзяцей з фізічнымі асаблівасцямі – улетку яны будуць адпачываць у прыгожым месцы непадалёк горада, у Доме міласэрнасці імя святой пакутніцы Вікторыі Эфескай у вёсцы Пральнікі, які ўзначальвае протаіерэй Віктар Перагудаў.

Адноўім Будслаўскую святynю разам!

Нагадваем нашым чытачам, што ў 2015 г. Беларускі фонд культуры распачаў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардынцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальны арган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў побыту для пілігрымаў і экскурсійных групаў. Гэтую ініцыятыву падтрымалі Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі арцыбіскуп Тадэвуш Кандрусевіч, Беларускі камітэт Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ИКАМОС). Акцыя працягваецца і сёлета.

Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў касцёле Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску, Будслаўскім касцёле Унебаўззяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на дабрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускім фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будуць ушанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Звярніце ўвагу! Рэквізеты рахунку змяніліся.

Цяпер яны такія:

BY88BLBVB31350100081886001001, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк. Дирекция по г. Минску и Минской области, код BLBVBV2X, с пометкой «На реставрацию Будславского костёла», Мінск, ул. Коллекторная, 11, УНП 100081886, ОКПО 37449864, тел. бухг. (+ 375 017) 283 28 24.

На фота з сайта catholic.by: сёлетні фэст у Будславе

Паэтычная сустрэча ў музеі

Кожны апошні чацвер месяца ва ўтульных залах Бярозаўскага гісторыка-краязнаўчага музея альбо яго філіяла – галерэі мастацтваў – збіраюцца гараджане на тэматычныя вечары. Іх ладзяць супрацоўнікі музея разам з дырэктарам Любоўю Ківатыцкай у рамках новага праекта «Горад у панараме стагоддзяў», прамеркаванага да 540-годдзя Бярозы. Ужо прайшлі археалагічны, гістарычны і этнаграфічны вечары.

Гэтым разам у галерэю мастацтваў «завіталі» паэзія і музыка. У зале, упрыгожанай працамі выхаванцаў узорнай студыі выцінанкі «Папяровыя дзівосы» Дзіцяча-юнацкага спартыўна-эстэтычнага цэнтара (кіраўнік Жанна Ліпская), праходзіў літаратурны вечар-рандэву «Дзе слова шукае Слова, а чалавек – Чалавека». Імпрэза была прысвечаная 50-годдзю літаратурнага аб'яднання «Крыніца», створанага ў 1967 годзе пры рэдакцыі раённай газеты «Маяк коммунизма».

Чаму ж мясцовыя паэты і прыхільнікі іх творчасці, журналісты і настаўнікі сабраліся ў музеі? Каб пазнаёміць прысутных са змястоўнай выставачнай экспазіцыяй «Радзіма – творчасці калыска і крыніца» з фондаў музея. У ёй прадстаўлены рукапісы твораў нашых землякоў-літаратараў, фотаздымкі, кнігі з аўтаграфамі аўтараў, пісьмы, тэатральныя афішы, уласныя рэчы творцаў, якія перадалі музею самі пісьменнікі альбо іх родныя. Выстаўку ўзбагацілі карціны з птушыных пёркаў паэты з Белаазёрска Ніны Мацяш і мастацкія палотны драматурга Міколы Арахоўскага, ураджэнца вёскі Сялец.

Выстаўка адкрыла гасцям асобы таленавітых літаратараў Бярозаўскага краю – тых, для каго пісьменніцтва стала прафесіяй альбо аматарскай справай, творчым самавыяўленнем. Сёння ў Беларусі вядомыя майстры самабытнага паэтычнага і праявінага слова Алесь Разанаў, Н. Мацяш, М. Арахоўскі, Раіса Баравікова, Віктар Супрунчук, Зінаіда Дудзюк, Васіль Сахарчук, Анатоль Казловіч, Міхаіл Шыманскі, Андрэй Юдчыц – усім ім дало крылы літаб'яднанне «Крыніца».

Багатая біяграфія літаб'яднання і яго творчыя здабыткі былі раскрытыя не толькі ў экспазіцыі, але і ва ўспамінах яго былога кіраўніка Яўгена Сялені, які сумяшчаў гэтую працу з пасадай рэдактара раённай газеты цягам 19 гадоў. 8 колішніх удзельнікаў «Крыніцы» пайшлі ў вялікую літаратуру, сталі сябрамі Саюза беларускіх пісьменнікаў, лаўрэатамі нацыянальных і міжнародных прэміяў, іх творы перакладзеныя на дзясяткі моваў, уключаныя ў школьныя праграмы. А нобелеўскі лаўрэат Святлана Алексіевіч у 1970-я гады працавала загадчыкам аддзела пісь-

маў бярозаўскай раёнкі і таксама удзельнічала ў літаратурным аб'яднанні «Крыніца».

Цяпер літаб'яднанне не адчувае адтоку творчых сілаў. Штомесяц на літстаронцы «Маяка» публікуюцца новыя творы і крынічанаў-першапраходцаў, і аўтараў-пачаткоўцаў, сярод якіх Уладзімір Сіпягін, Аксана Валуй, Алёна Папко, Людміла Гайчук, Лілія Зінкевіч, Максім Гансецкі, Ігар Шарай. Загадчык аддзела сацыяльных праблемаў, былая крынічанка Маргарыта Казловіч-Гаравая, адказная сёння за выпуск старонкі, была адзначаная падзячным пісьмом, якое пад час імпрэзы ёй уручыў намеснік старшыні Бярозаўскага райвыканкама Яўген Тарасюк.

На вечарыне рэфрэнам гучаў па-беларуску, украінску і руску радок з пункціраў Алеся Разанава «Я ў крузе, дзе слова шукае Слова, а чалавек – Чалавека». І таму ўтульна адчуваў сябе сярод крынічанаў і аматараў паэзіі настаўнік беларускай мовы і літаратуры, дырэктар Бярозаўскай сярэдняй школы № 1 Мікалай Жуковіч. Прысутных зацікавіла відэапрэзентацыя пра краязнаўчую працу настаўніка-метадыста і яго выхаванцаў па зборы матэрыялаў аб пісьменніках-земляках, вывучэнні і папулярызцыі іх літаратурных здабыткаў.

Вядучыя вечара, супрацоўнікі музея Ганна Цюшкевіч і аўтар гэтага артыкула, парадавалі бярозаўскаму сімвалічным падарункам да 500-годдзя беларускага кнігадруку – кнігай Алеся Разанава «Маём найбольшае самі», дзе сабраныя яго перастварэнні прадмоваў Францыска Скарыны да надрукаваных ім кніг Бібліі. Гэтае выданне А. Разанаў асабіста прынес у музей.

Узнёсласці літаратурнай вечарыне надавалі вершы, прачытаныя ўдзельнікамі «Крыніцы» Марыяй Сцяфанавай, Валянцінай Осіпавай, Алёнай Усцілоўскай-Казловіч, удзельнікамі тэатра слова сярэдняй школы № 3 г. Бярозы, выдатным дэкламатарам лірычнай паэзіі Яўгенам Мірзікіянам, супрацоўнікамі музея. Крынічнай чысціні паэтычныя радкі спляталіся з чароўнымі гукамі музыкі, якую выконвалі юныя гітарысты, выхаванцы Дзіцячай школы мастацтваў г. Бярозы (выкладчык Наталля Неліповіч).

Ала ДРАГАН, г. Бяроза

Наш календар

Зора Кіпель з роду Савёнкаў

1 ліпеня 1927 г. у Мінску ў пісьменніка і журналіста Лявона Савёнка і ягонай жонкі Апалоніі нарадзілася другое дзіця. Цяпер іх дачку добра ведаюць не толькі ў Беларусі. Зора КІПЕЛЬ (у дзявоцтве Савёнак) – вядомы грамадскі дзеяч, літаратуразнавец, публіцыст.

І тут, з нагоды, не лішнім будзе згадаць яе бацьку, які нарадзіўся 26 чэрвеня 1897 г. у в. Вялец цяперашняга Глыбоцкага раёна (як бацьце, у яго таксама нядаўна быў юбілей). Пісьменнік друкаваўся пад псеўданімамі Лявон Крывічанін, Леанід Свэн. У 1917 г. скончыў Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю. Ад 1927-га жыў у Мінску, працаваў у газеце «Савецкая Беларусь». У лютым 1929-га быў вымушаны сысці з працы і працаваць на бу-

шчына». Праз тры гады пераехаў у ЗША, дзе працягваў займацца грамадскай дзейнасцю беларускай эміграцыі, рэдагаваў газету «Беларус», уваходзіў у камісію для перакладу Бібліі на беларускую мову.

Зора ў 1944 г. разам з бацькамі апынулася ў Германіі; вучылася ў Беларускай гімназіі імя Янкі Купалы ў Рэгенсбургу, скончыла Лювэнскі ўніверсітэт (1944, Бельгія) і Ратгерскі ўніверсітэт (ЗША). Яна – жонка вядомага даследчыка айчынай культуры, стваральніка Беларускага інстытута навукі і мастацтва (БІНІМ) Вітаўта Кіпеля.

Доўгі час працавала ў Публічнай бібліятэцы Нью-Ёрка, ад 1981 г. была загадчыцай Славянскага аддзела. У 1983 г. скончыла літаратуразнаўчы факультэт Ратгерскага ўніверсітэта. Была сябрам БІНІМ, Беларуска-амерыканскага задзіночання (БАЗА), у 1991 – 1995 гг. рэдагавала газету «Беларус». Адна са старшыняў рэдкалегіі аднаго з першых англійска-беларускіх слоўнікаў.

З. Кіпель – аўтар працаў па гісторыі Беларусі, старажытнай літаратуры, асвеце. На англійскай мове ў сваім перакладзе выдала «Беларускага Трышчана» (Нью-Ёрк, Лондан; 1988). Аўтар шэрагу публікацыяў па беларусазнаўчай тэматыцы. Разам з мужам сабрала велізарную калекцыю беларускіх і беларусазнаўчых выданняў на Захадзе, якая захоўваецца ў Нью-Ёрскай публічнай бібліятэцы і на падставе якой быў створаны бібліяграфічны даведнік «Беларускі і беларусаведны друк на Захадзе».

Памерла 14 красавіка 2003 г., пахаваная на Беларускіх могілках у Іст-

Зора Кіпель

Брансуіку, штат Нью-Джэрсі.

У 2010 г. у Мінску выйшла кніга ўспамінаў, артыкулаў і дзённікаў З. Кіпель «Дні аднаго жыцця...». Паколькі З. і В. Кіпелі былі ў цэнтры жыцця беларускай дыяспары ў ЗША, то ў дзённіках выступаюць ці не ўсе асобы, якія мелі больш ці менш значныя ролі ў гэтым жыцці. Прычым размова ідзе не толькі аб публічных падзеях, шмат увагі надаецца побыту беларусаў-эмігрантаў у ЗША. І яшчэ адзін аспект адзначаюць даследчыкі – моўныя і лексічныя асаблівасці кнігі. Сярод іх – словы, якія рэдка сустракаюцца ў публіцыстыцы, але могуць стаць цудоўнай заменай многім цяперашнім варварызмам ці проста вартымі сінонімамі. Замест вікенд ды ўікенд ці выхадныя аўтар скарыстоўвае «канцатыдзень». Побач з бранчам сустракаецца снаданне-абед, вітра – замест вітраж. Ёсць беларусіка і беларусаведа замест беларусазнаўства; смакалькі – смачнасці, ласункі; направа – рэабілітацыя; сімпатык – сімпатызант, прыхільнік; кампрамітовы – замест кампраметуючы; кухарка замест кулінарнай кнігі; візытар – візіцёр; лазун – памаўза, шкоднік; нефартунны – нешчаслівы, няшчасны; адпружана – спакойна; антычны магазын (крама) – антыкварная крама; распружыцца – супакоіцца; плавальныя курсы – плавацельныя; лучнік – лучво; хлебнік – пекар; этнік – чалец этнічнай суполкі і г.д.

Падрыхтаваў
Лявон
ПАЛЬСКИ

Лявон Савёнак

доўлях. У той жа год выдаў збор фельетонаў «Чароўная іголка». З ліпеня 1932-га – стыль-рэдактар навукова-тэхнічнага выдавецтва. Потым было зняволенне паводле справы «Беларускага нацыянальнага цэнтара». Сваёй віны не прызнаў і атрымаў 5 гадоў турмы (тэрмін адбываў у Паўднёвай Сібіры і ў Алтайскім краі). Па вызваленні, у 1939-м, вярнуўся ў Беларусь. Настаўнічаў у ваколіцах Крычава і ў Мінску. З прыходам нацыстаў разам з іншымі мужчынамі інтэрнаваны, некалькі тыдняў адседзеў на Камароўскіх балотах пад Мінскам. Потым працаваў журналістам у «Беларускай газеце».

Па вайне – у беларускім лагеры ДП у Міхельсдорфе. У 1947 г. – адзін з заснавальнікаў і першы рэдактар газеты «Бацькаў-

На фатаграфіі адна з сустрэчаў у раённым музеі

Гісторыя адваяла гарадам выдатную ролю калыскі цывілізацыі і цытадэлі рэвалюцыі. Канкрэтныя ўмовы па-рознаму вызначалі магчымасці выканання тым ці іншым гарадам гэтай ролі.

Час жыцця і творчай дзейнасці Францыска Скарыны быў адным са складаных этапаў у гісторыі феадальнага Полацка. Магчыма, гэтым трэба растлумачыць, што аднабаковы падыход да некаторых падзеяў яго гісторыі, які адлюстраваны ў дакументах канца XV і пачатку XVI ст., прывёў укладальніка зборніка «Полацкія граматы XIII – пачатку XVI ст.» А. Харашкевіч да думкі, нібыта з пачатку XVI ст. пачынаецца новы перыяд у гісторыі Полацка, што «характарызуецца рэзкім падзеннем яго эканамічнага значэння...». Дастаткова, аднак, звярнуцца да ўсёй сукупнасці крыніцаў, што захаваліся і якія змяшчаюць звесткі пра Полацк, і стане відавочнай памылкасць прыведзенага меркавання.

Значэнне свайго горада даволі красамоўна, з глыбокім пачуццём уласнай годнасці вызначылі самі палачане: у 1464 г. яны заявілі рыжскаму магістру: «А Полтеск теж ест, хвалячи Бога, место слаутное, как и которое, а не есть нижшее во чести и во всем ни Вилни, а ни Мариборка, а ни Кданьска».

Прайшло сто гадоў, і сярод сведчанняў пра Полацк, датаваных 1564 г., знаходзім апавяданне на нямецкай мове сучасніка і, напэўна, сведкі штурму Полацка рускімі войскамі. Ён складаў апісанне гэтай падзеі пад вельмі характэрнай назвай: «Апісанне, як быў узяты і заняты ў 1563 г. маскавітамі Полацк – галоўны горад у Літве». Другое апісанне гэтай падзеі, апублікаванае ў Нюрнбергу ў 1564 г., таксама называе Полацк слаўным горадам і крэпасцю. Выдадзенае ў Празе ў 1579 г. паведамленне пра ўзяцце Полацка войскамі караля і вялікага князя літоўскага Стэфана Баторыя ў тым жа 1579 г. пакінуў на чэшскай мове невядомы аўтар, назваўшы яго так: «Праўдзівае і дакладнае паведамленне пра ўзяцце слаўтага замка і крэпасці вельмі вялікага пагранічнага горада Полацка, размешчанага на літоўскай мяжы». Як бачым, агульнае значэнне Полацка за

гэтыя сто гадоў у вачах відавочцаў не дае падставы для высновы, якую прапанавала ўкладальнік зборніка дакументаў «Полацкія граматы XIII – пачатку XVI ст.».

Больш важкія доказы эканамічнага значэння Полацка могуць даць звесткі пра эканоміку горада, але, на жаль, да нашых дзён іх дайшло вельмі мала. Аднак некаторыя з іх змяшчаюць досыць перака-

моры») пра гандаль горада воскам і соллю, што складалі тады найважнейшыя прадметы вывазу (воск) і ўвозу (соль). Усяго цягам 1508 – 1509 гг. праз мытню паступіла воску 19 223 камяні, або 768 920 фунтаў, і солі 30 224 мяшкі (вага невядомая). Гандлёвая дзейнасць Полацка як маштабная і трывалая з'ява, паводле мерак таго часу, складалася яшчэ ў XIII ст. Яна вылу-

Полацк у эпоху ранняга Адраджэння

наўчыя сведчанні актыўнай гандлёвай дзейнасці Полацка. Так, у 1506 – 1507 гг. Полацк унёс пабор з гандлю ў казну 1519 коп грошаў літоўскіх, тады як узятыя разам Гродна, Навагрудак, Мінск, Брэст – усяго 900 коп грошаў (Гродна і Навагрудак па 100 коп, Мінск – 300, Брэст – 400 коп). У гэтыя ж гады мытны збор толькі з гандлю воскам і соллю ў Полацку даў казне 3937 коп, або 20% гэтага збору з усіх гарадоў Вялікага Княства Літоўскага, у ліку якіх былі Кіеў, Коўна, Смаленск, Уладзімір на Валыні, Львоў і дзясяткі іншых гарадоў.

Пэўнае ўяўленне пра маштабнасць гандлёвага абарачэння Полацка даюць захаваныя звесткі Полацкай мытні («ка-

чалася геаграфічнай разнастайнасцю гандлёвых маршрутаў полацкіх купцоў, пра што сведчыць, напрыклад, дагавор з Рыгай 1265 г., паводле якога полацкія купцы забяспечылі сабе «вольное торгванье в Ризе, на Готском березе и в Любце». Дагаворы XV в. (1406, 1439, 1447 гг.) захавалі за імі права «торговати добровольно и за море путем чист водою и сухим путем как издавна бывало по старому». Пра гандаль палачанаў «за морам» сведчыць грамата 17 сакавіка 1464 г.

У сваю чаргу Полацк прывабліваў на свае рынкі шмат замежных купцоў. Так, грамата сярэдзіны XV ст. паведамляе, што «немец много здесе», а грамата 1446 г. нагадвала магістрагу Рыгі,

што «у Полоцку ваших купцов полно».

Крайне мізэрныя звесткі захаваліся пра рамесную вытворчасць у горадзе ў канцы XV – першай палове XVI ст. Дакументы згадваюць 30 рамесных прафесіяў, але не даюць магчымасці вызначыць колькасць тагачасных рамеснікаў у Полацку.

Пра папаўненне гарадскога насельніцтва Полацка з суседніх земляў Рускай дзяржавы вельмі красамоўна сведчыць ліст магната Льва Сапегі князю Крыштофу Радзівілу ад 20 ліпеня 1599 г. У ім паведамлялася, што сярод жыхароў Полацка значную частку складаюць выхадцы з Маскоўскай дзяржавы («wiasnej Moskwy»). Гэта цалкам тлумачыцца даўнімі і трывалымі сувязямі феадальнага Полацка з многімі рускімі гарадамі, асабліва з Псковам, Ноўгарадам, Рязанню і, вядома, Масквой.

Цяжка знайсці адказ на пытанне пра структуру гарадскога насельніцтва і колькасць жыхароў Полацка. З асобных згадак у

па гісторыі Гданьска XV – XVII стст. У іх падліках колькасці жыхароў у горадзе на кожны дом прынята ў сярэднім лічыць дзве сям'і. Аналагічны падлік мог бы даць лічбу толькі мяшчанаў у Полацку ў 1552 г. не менш за 15 000 жыхароў. Але іншую шматлікую групу гарадскіх жыхароў складалі чорныя людзі. Паводле сведчання «Хронікі Літоўскай і Жамойцкай», полацкі ваявода Давойна, які кіраваў абаронай Полацка ў 1563 г., каб зменшыць расход харчавання, неабходны для яго войска, «черни теж простого люду 24 000 з замку выгнал преч». Такім чынам, толькі дзве з пералічаных груп жыхароў Полацка – мяшчане і чорныя людзі – у сярэдзіне XVI ст. складалі ў Полацку каля 40 000 жыхароў. У Гданьску ж у гэты час агульная колькасць жыхароў таксама дасягнула 40 000 чалавек. Пры ўліку колькасці сем'яў астатніх катэгорыяў насельніцтва агульная колькасць жыхароў Полацка прыкметна павялічылася б.

На значную колькасць жыхароў у Полацку ўказваюць і звесткі пра колькасць двароў. Паводле сведчання Лебедзеўскага летапісу, пры штурме Полацка ў лютым 1563 г. «Острог болшой весь згорел, а дворов в Остроге сгорело 3000». Значыць, мінімальнае колькасць жыхароў толькі ў гэтым пасадзе складала 15000 чалавек. Але Полацк меў яшчэ пяць пасадаў – Вялікі, Запалоцце, Якімань, Слабодскі, Крыўцоў і прадмесце Кобак. Гараджане таксама насялялі вуліцы і завулкі Верхняга і Ніжняга замкаў. У Верхнім замку крыніцы называюць пяць вуліцаў (Вялікая, Пятроўская, Ільінская, Падольская, Пятніцкая) і два завулкі (Андронаў, Узнясенскі). Калі нават дапусціць, што колькасць жыхароў усіх пералічаных раёнаў Полацка была такая ж, як аднаго Астрожскага, то з улікам таго, што ў многіх дамах жылі па 2 сям'і, Полацк у сярэдзіне XVI ст. налічваў не менш (калі не больш) за 50 000 чалавек.

Значную групу (384 старэйшыя ў сям'і) сярод мяшчанаў складалі, мяркуючы з вопісу войска, зацверджанага Віленскім сеймам 1 мая 1528 г., мяшчане-землеўладальнікі, абавязаныя нароўні з баярамі несці вайсковую службу.

Якімі б скупымі ні былі прыведзеныя звесткі, яны дастаткова яскрава сведчаць, што няма падставаў разглядаць першую палову XVI ст. як час рэзкага падзення эканамічнага Полацка. І ў XVI ст., кажучы словамі аўтара Баркубаўскага летапісу, горад паўставаў перад сучаснікамі як «град слаўный великий Полоцк».

Зіновій КАПЫСКИ,
г. Мінск

Паводле кнігі «Зборнік матэрыялаў»

(Заканчэнне
ў наступным нумары)

Фрагмент гравюры «Аблога Полацка войскамі Сцяпана Баторы ў 1579 г.» (XVI ст.)

Аб выніках XXV рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры»

(Заканчэнне. Пачатак у № 24)

Трэцяй прэміяй у намінацыі «**За падтрымку і развіццё чытання**» адзначаная *Цэнтральная раённая бібліятэка імя Я. Янішчыц Пінскага раёна*, дзе праводзіцца вялікая работа па далучэнні карыстальнікаў да чытання твораў беларускіх, у тым ліку мясцовых пісьменнікаў. Адным з накірункаў літаратурнага краязнаўства з'яўляецца папулярнасць творчасці Я. Янішчыц, імя якой носіць бібліятэка, а таксама Якуба Коласа, які жыў і працаваў на Піншчыне. Традыцыйна ў лістападзе ў бібліятэцы праходзіць «Каласавіны» і тыдзень папулярнасці творчасці Я. Янішчыц «Янішчыцкі лістапад». Гонар бібліятэкі – клуб літаратараў Піншчыны «Пінчукі», які стаў месцам сустрэчаў мясцовых пісьменнікаў.

Трэцяе месца сярод гарпасялковых і сельскіх бібліятэк заняла *Махаўская сельская бібліятэка Магілёўскага раёна*. Бібліятэка рэалізуе доўгатэрміновы праект «Молодое поколение выбирает чтение», накіраваны на фармаванне ў дзяцей і моладзі становага стаўлення да чытання, папулярнасць літаратуры, развіццё сямейнага чытання.

лым і сучаснасці вёскі, культурнай спадчыны краю, аб жыцці і працоўных здабытках ураджэнцаў агарэвіцкай зямлі. Бібліятэчны праект «Гісторыя в. Агарэвічы з бібліятэчнай паліцы ў сучасны фармат» раскрывае старонкі гістарычнага мінулага і сучаснасці, культурную спадчыну вёскі Агарэвічы. Мультымедычная энцыклапедыя – вынік краязнаўчага пошуку, знаходак, сустрэчаў бібліятэкараў на працягу дзясяткаў гадоў, якія пастараліся раскрыць як мага паўней гісторыю вёскі і яе людзей.

На **другую прэмію** вылучаная *Цэнтральная раённая бібліятэка Кобрынскага раёна*. З мэтай захавання гістарычнай памяці, павышэння цікавасці да гісторыка-культурных каштоўнасцяў Кобрынскага рэгіёна, рэкламна-інфармацыйнага забеспячэння турыстычнага патэнцыялу горада і раёна супрацоўнікі бібліятэкі распрацавалі і рэалізуюць краязнаўчы турыстычна-бібліяграфічны праект «Помнікі, памятныя мясціны Кобрынскага раёна». Вынікам праекта стаў інфармацыйна-турыстычны банк – кампакт-диск «Краязнаўчы турыстычна-бібліяграфічны праект "Помнікі, памятныя мясціны Кобрынскага раёна"», які дае магчымасць аператыўнага доступу да тэкста-

саўскага раёна. Галерэйна-выставачны комплекс з'яўляецца месцам правядзення цікавых і маштабных праектаў нацыянальнага і міжнароднага ўзроўня: фестывалю, акцыяў, мастацкіх выставак. Напрыклад, за 2015 – 2016 гг. аддзел арганізаваў і прадставіў барысаўчанам і гасцям горада каля 60-і мас-

важнай формай папулярнасці ведаў з'яўляюцца чытанні «Аўгустоўскі канал: былое і сучаснасць», якія праходзяць у бібліятэцы штомесячна. Мерапрыемствы, прысвечаныя Аўгустоўскаму каналу, уключаны ў праграму дзіцячага клуба «Пачытаем-пагуляем» і клуба вольнага часу «Нахненне».

Чатыры бібліятэкі-ўдзельніцы конкурсу былі вызначаны журы на **заахвочвальныя прэміі**: *дзіцячая бібліятэка імя А.С. Пушкіна г. Наваполацка, Іўеўская дзіцячая бібліятэка, Завалочыцкая сельская бібліятэка Глускага раёна, Лёзненская цэнтральная раённая бібліятэка.*

Матэрыялы бібліятэк-пераможцаў у намінацыі «За навацыі ў галіне бібліятэчнай справы»

Менш за ўсё працаў было прадстаўлена ў намінацыю «**За навацыі ў галіне бібліятэчнай справы**» – 7.

Лепшай сярод гарадскіх і раённых бібліятэк прызнаная *Цэнтральная гарадская бібліятэка імя К. Маркса г. Магілёва*. Сярод навацыяў бібліятэкі – дзеючы каворкінг-цэнтр, шырокая праграма-праектная дзейнасць: міжнародны інтэрнэт-праект «Мая любімая кніга», сацыяльна-інавацыйны праект «Мабільная бібліятэка», пілотны віртуальны праект «Беларусь гасцінная», сумесны творчы праект з Магілёўскім абласным мастацкім музеем імя П.В. Масленікава «Музей і бібліятэка – захавальнікі духоўнай спадчыны», крэатыў-праект «Арт-вакно як аб'ект культурнай прасторы бібліятэкі», інавацыйны праект «Класіка ў новым фармаце», літаратурны праект-марафон «Чытаем байкі Кандрата Крапівы разам», праект «Моладзь у руху, або Жыві ў рытме свайго горада», пілотны праект «75 секунд пра подзвіг», праграма «Бібліятэка – інфармацыйны цэнтр міжнацыянальнай культуры».

Першае месца ў гэтай намінацыі атрымала *Агарэвіцкая сельская бібліятэка Ганцавіцкага раёна*. Дзейнасць бібліятэкі вызначае мэтанакіраваная работа па зборы, захаванні і папулярнасці матэрыялаў аб гістарычным міну-

вым, фактаграфічных, бібліяграфічных, ілюстрацыйных матэрыялаў, відэаматэрыялаў аб Кобрынскім раёне.

Сярод гарпасялковых і сельскіх бібліятэк **другое месца** ў гэтай намінацыі атрымала *Ржаўская сельская бібліятэка Слаўгарадскага раёна*. Сістэмны характар работы бібліятэкі ў краязнаўчым кірунку забяспечвае мэтавая праграма «Горжусь тобой, земля моя!», асноўнымі задачамі якой з'яўляюцца: усебаковае вывучэнне краю, пошук невядомых звестак аб малой Радзіме, папулярнасць творчасці беларускіх пісьменнікаў і пісьменнікаў-землякоў, захоўванне памяці аб заснавальніку бібліятэкі Я.І. Драйчуку, аб гісторыі бібліятэкі. Назапашаныя краязнаўчыя звесткі былі пакладзены ў створаную бібліятэкай базу дадзеных «Знакомьтесь: Ржавская библиотека-филиал», мэтай якой – захаванне памяці аб людзях, якія пакінулі добры след у гісторыі бібліятэкі, знаёмства маладога пакалення з жыццём і дзейнасцю вядомых людзей.

Навацыямі ў галіне бібліятэчнай справы вызначылася *Барысаўская цэнтральная раённая бібліятэка імя І.Х. Каладзева*, якая заняла ў конкурсе **трэцяе месца**. Створаны пры бібліятэцы аддзел галерэйна-выставачнай дзейнасці выступае цэнтрам эстэтычнай асветы і выхавання жыхароў Бары-

тацкіх мерапрыемстваў, якія наведвалі звыш 18,5 тыс. чалавек. Адзінаццаць галерэйна-выставачнай дзейнасці паспяхова рэалізуюцца мастацкія і сацыякультурныя праекты, арганізуюцца шэраг разнапланавых тэматычных і персанальных выставак.

Сярод гарпасялковых і сельскіх бібліятэк на **трэцяе месца** вылучаная *Сапоцкінская гарпасялковая бібліятэка – цэнтр турызму і краязнаўства Гродзенскага раёна*. У мэтах развіцця беларускага турызму, супрацоўнікі бібліятэкі актыўна займаюцца папулярнасцю ведаў аб Аўгустоўскім канале праз гісторыка-культурныя турыстычныя маршруты. Распрацаваныя Сапоцкінскім сельскім Саветам турыстычныя маршруты прадугледжваюць наведванне Сапоцкінскай гарпасялковай бібліятэкі. Знаёмства чытачоў з матэрыяламі аб Аўгустоўскім канале праходзіць у бібліятэцы праз выставачную і сацыякультурную дзейнасць. Спазна-

Вынікі конкурсу сведчаць аб невычэрпным патэнцыяле работы бібліятэк па фармаванні нацыянальнай свядомасці насельніцтва, распаўсюджванні ідэі беларускасці, прапаганды нацыянальнай спадчыны, гісторыі, літаратуры, мовы, народнай культуры. І сёння можна з упэўненасцю сказаць, што конкурс «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» будзе працягвацца і пашырацца, спрыяць больш якаснай рабоце бібліятэк, стымуляваць іх да рэалізацыі новых задумаў і планаў, пошуку інавацыйных і цікавых сваім чытачам формаў работы.

*Наталля КАРНЯЙЧУК, вядучы бібліятэкар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі
Вольга КАКШЫНСКАЯ, галоўны бібліятэкар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі
Фота Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧА і Наталлі АТАРОДНІКАВАЙ*

Матэрыялы бібліятэк-пераможцаў, прадстаўленых да заахвочвання

**(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)**

Пасля ўрачыстага адкрыцця пачаліся экскурсіі. Пакуль адна група ішла ў новы музей, іншая праходзіла экалагічную сцяжыну. Нашым правадніком па міфалагічнай сцежцы была Святлана Памяцко. Напачатку шляху яна патлумачыла:

– Падзелу ў беларускай міфалогіі на благіх ці добрых істотаў не было. Усе персанажы – нейтральныя. І блягімі яны маглі быць толькі таму, што ахоўвалі тую тэрыторыю, дзе жывуць (балота, луг, поле ці лес). Калі чалавек нёс з сабою штосьці злое, натуральна, маглі нападаць, блытаць шляхі...

На сцяжыне (што цягнуцца прыкладна 5 кіламетраў, вандроўка на 2 гадзіны) усталяваныя 17 інсталяцыяў: Цмок, Асілак, Аржавень, Вужыны Кароль, Пушчавік ды іншыя. А то раптам з-за дрэваў выйдзе Мядзведзь з расповедаю, што ён быў чалавекам, ды скванасць загубіла, Валасень запрасіць каля сваёй хаціны патанцаваць пад дуду, на свой лёс пажаліцца русалкі, якія грэюцца на галінах дрэва... Зрэшты, не буду расказваць усяго – неспадзевак на вас! Толькі папярэджу. Трасцу не ўгнавіце! А Балотнік з Кікімарай калі й не зацягнуць у багнучыя нетры, то хаця фокусамі ды нечаканкамі будуць здзіўляць (прычым могуць быць і пазасцэнарныя імправізацыі: у дзень адкрыцця Балотнік

Русалкі, Цмок, Валасянік ды іншыя на ахове беларускай прыроды

гэта Маці-Зямля; адсюль мы выйшлі, і туды вернемся. Свет людзей – тое, што існуе цяпер. А нябёсы адрозныя ад паняцця многіх народаў. У нас не было вялікага пантэона багоў-небажыхароў. Нябёсы – гэта вырай, куды ляцяць нашыя пералётныя птушкі.

Таму першая зала – свет людзей, распавядае пра традыцыйныя каляндарныя святы, абрады, вераванні. Другая – падзем'е, цемра, валадарства змеяў ды Вужынага Караля. Апошняя зала – неба, вырай. У кожнае зале кахаюць свае цікавыя расповеды, гукі, светлавыя эфекты, а таксама ўрыўкі з радыёспектакля паводле п'есы Васіля Дранько-Майсюка.

Потым, ужо на прэс-канферэнцыі, спн. Віктарын зазначыла:

– Для мяне вельмі важна

захоўваць спадчыну і памяць аб нашай гісторыі. А таксама – інтэрпрэтаваць іх. І я пабачыла гэта і ў музеі, і пад час экскурсіі. Мне спадабаліся русалкі, спадабаўся Валасянік, з якім мы танцавалі, а таксама стары чалавек са змяёй (па шчырасці, я болей глядзела не на яго, а на змяю). ЕС (як і ААН) імкнецца дапамагаць палепшыць жыццёвы ўзровень вашых грамадзянаў. Можна казаць шмат доўгіх прамоваў – а можна зрабіць усё больш жыва, дынамічна. Тут ёсць імкненне спалучаць эканамічныя асновы з экалагічнымі.

Прадстаўнік ПРААН у Беларусі Ігар Чульба зазначыў, што «праект у надзейных руках, а ранейшыя набыткі захоўваюцца, прыкладам, той жа конкурс дзіцячых сачыненняў і малюнкаў – цяпер працы знаходзяцца ў Доме экалагіч-

най асветы ў Бярэзінскім запаведніку, і іх бачаць усе».

– Любая ініцыятыва згасне, калі яе не развіваць, – сказаў сп. Пракошын. – Таму далей мы будзем развіваць, удасканальваць Цэнтр міфалагічнага турызму. Праз расповед пра міфічных істотаў мы імкнуліся развіць у людзей пачуццё беражлівага стаўлення да прыроды. Гэта яшчэ адзін інструмент экалагічнай асветы.

На пытанне вашага карэспандэнта пра магчымасць самастойна наведваць новы цэнтр дырэктар запаведніка адказаў, што, праязджаючы непадалёк, можна завітаць і сюды. Праўда, экскурсія будзе іншаю, праводзіцца спецыялістамі, экскурсаводамі без артыстаў-аніматараў. Будзе распрацаваны стандартны фармат экскурсіі, якая будзе не менш цікаваю, відовішчнаю, спазнавальнаю, абяцаюць арганізатары.

Другое пытанне было пра адаптацыю тэмы для замежных гасцей, на розных мовах. Бо адна справа распавядаць пра беларускае па-беларуску, іншая – зрабіць гэта адметна, з захаваннем асаблівасцяў, па-англійску, па-польску, па-руску...

– Мы не выпісваем перакладчыкаў з Мінска, – адказаў Андрэй Міхайлавіч. – Сёння нашыя спецыялісты, якія працуюць у турыстычным адзеле, валодаюць многімі замежнымі мовамі (французская, англійская, нямецкая, польская). Акурат сёння я размаўляў з людзьмі, якія валодаюць англійскай мовай, былі і замежнікі. Яны адзначылі, што наша супрацоўніца цудоўна правяла экскурсію па Музеі прыроды, выдатна валодала тэрмінамі, спецыяльнымі ведамі і фармулёўкамі. Нават магла пра тое распавядаць з гумарам. А міфалогія – такая ж спецыфіка, як і прыродная. Таму праблемаў з гэтым не будзе.

Палявік (інсталяцыя І. Балаханова)

У працяг Валерыя Анатолеўна дадала:

– Нашыя гіды англамоўныя і нямецкамоўныя казалі: сёння мы не будзем весці экскурсію, бо тэрміналогія – надзвычай складаная рэч. Яны будуць над гэтым працаваць. Шукаем паралелі, адэкватныя словы. Усе гэта ўсведамляюць.

Не абышлося свята без падарункаў. Актыўны ўдзел у адкрыцці браў музыка і этнограф Алесь Лось – іграў на вырабленай ім дудзе. Яе і падараваў музею.

– Міфалогія – гэта не самамэта, гэта ключык да спасціжэння нас саміх на нашай зямлі, сярод нашых землякоў, суседзяў. Адным з такіх фактараў з'яўляецца дуда, – зазначыў творца. – Гэты інструмент зроблены паводле прапорцыяў дуды Хведзькі Цеханаўца, які жыў тут, у Домжарыцах. Быў у вёсцы і яшчэ адзін дудар. І ў суседніх – па адным, па два. Гэтая дуда характэрная акурат для гэтых мясцінаў. Я лічу, што інструменты – шлях да спазнання нашай культуры. Таму гэтая дуда, пад якую сёння танчылі вельмі цікавы «крывы танок», застаецца тут, у Музеі міфаў.

З. Скварчэўскі, В. Кліцунова, І. Чульба, А. Пракошын і А. Віктарын

знайшоў вужаку, дык і яна стала своеасаблівым персанажам прадстаўлення).

А ў музеі правадніком стаў Зміцер Скварчэўскі – навукоўца, які займаецца беларускаю міфалогіяй. Ён навуковы кансультант Цэнтра міфалагічнага турызму. Спн. Кліцунова яго называе «камертонам, які не даваў усёй камандзе скоцца ў папсовасць, у прыдумкі». З. Скварчэўскі не толькі добра ведае нашу міфалогію, але і здатны гэта цікава і даходліва распавесці, што рабіў не толькі ў музеі, але і ў аўтобусе па дарозе на Лепельшчыну.

Музей міфаў мае тры залы. У аснове канцэпцыі ляжыць Сусветнае дрэва. У беларусаў ніжні свет не быў пеклам. Гэта месца, куды сыходзяць продкі,

А. Лось дэманструе дуду з Домжарыцаў

Валасянік на прызбе

Пры канцы адзначу: калі ў краіне з'яўляецца музей (ці іншая кропка), звязаны з беларускаю гісторыяй, даўніною – гэта варта вітаць. І пабачыць. Тым больш новы музей мае цікавы слоган: «Мы маем міфы». На якім слове не рабі націск – усё дае гонар за краіну, за продкаў, нясе надзею выступнікам. Для Лепельшчыны ж гэта і ўвогуле выдатны набытак. Пад час урачыстасцяў намеснік старшыні райвыканкама Аляксандр Аксяновіч сказаў, што ў Віцебскай вобласці Лепельскі раён у экспарце турыстычных паслугаў займае 25%. Няхай Цэнтр міфалагічнага турызму стане новаю прыцягальнаю кропкаю адметнасці беларускай прыроды.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ, фота аўтара
Болей фота на bfk.by

Сучасныя іконы паводле старадаўніх канонаў

Колькі б ні сутыкаўся чалавек з шэдэўрам вялікага мастацтва, кожны раз адчуваецца лёгкае трапятанне душы ад сустрэчы з нечым вялікім, значным. І не важна, палотны жывапісу гэта ці старыя кнігі, галоўнае, што душа напаяняецца ўнутраным святлом, якое дае надзею, веру і спакой.

Менавіта такое пачуццё выклікала нядаўняя сустрэча з гаспадарамі іканапіснай майстэрні «ІКОНИК» (ІКОНИК), мастаком-іканапісцам, сябрам Саюза мастакоў Беларусі Віктарам Доўнарам і яго жонкай мастачкай Наталляй Лось.

Гэта было сапраўднае свята, якое прайшло ў музеі-сядзібе «Пружанскі палацык». Тут адкрылася выстаўка «Цудатворныя абразы Беларусі», дзе прадстаўленыя іконы, напісаныя ў час выніковай выстаўкі Першага Міжнароднага варштата іканапісцаў у Лагойску, куратарам якога з'яўляецца В. Доўнар.

Усе мастакі, якія прымалі ўдзел у варштаце іканапісцаў, рабілі адну справу, важную для ўсіх, – заклалі пачатак экспазіцыі ў памяць чудатворных абразоў, створаных на зямлі Вялікага Княства Літоўскага. Яны – частка нашай гісторыі, культуры і памяці.

Напісанне іконы – вельмі цяжкая карпатлівая праца. Мастак павінен ведаць Святое Пісанне, рамкі канонаў і значэнне сімвалаў, суднесці абраз з гісторыяй іканапісу. А самае галоўнае – вера і духоўная чысціня мастака; кожная праца дае магчымасць убачыць прафесіяналізм іканапісца, зразумець глыбіню душы, моц веры, пранікненне ў святыню. Кожны абраз «вее вечнасцю»...

Ад абразоў, якія знаходзяцца на выстаўцы ў музеі-сядзібе, можна адчуць дзіўную мілату, спакой і радасць. Хаця і напісаныя яны сучаснымі ізографамі. На нас глядзяць вядомыя святыні, якія пазіраюць на свет, чалавецтва, нашу зямлю і ў душы кожнага з нас: Чанстахоўская і Жыровіцкая Божая Маці, Мар'інагорская ікона Божай Маці, Лагойскі чудатворны і Маларыцкі абразы Божай Маці, абраз Божай

Маці Эфескай (дарэчы, менавіта гэтую святыню заказала Ефрасіння Полацкая, і для Полацка была створаная цудоўная копія, спісак Эфескай іконы).

На выстаўцы прадстаўленыя 18 чудатворных абразоў, выкананых паводле канонаў іканапісцаў старажытнай Візантыі: дошка, ляўкас, яечная тэмпера, золата. Аўтары твораў – Антон Дайнека, Мікалай і В. Доўнары, Агата Слык, Н. Лось, Дар'я Каліберда, Сана Трацякова-Альхонская, Джаанна Забагло, Уршуля Купецкая, Уршуля Гражына Жакоўская.

Гэта сучасныя іконы, якія зберагаюць памяць пра тое, што захавала гісторыя, яны ўмеюць быць «новымі», паказ-

ваюць аўтарскія рашэнні і здзіўляюць сваёй радасцю і зразумеласцю створаных вобразаў. Мастакам нялёгка пісаць у рамках канона, па-новаму прадстаўляць аўтарскае бачанне тэмы. Таму сучасны іканапіс – гэта ювелірнае майстэрства.

Размова пра іконы, спатканне са святымі абразамі – гэта найвышэйшае пачуццё духу, калі чалавек спрабуе зазірнуць у Царства Божае. І таму іканапіс, як вялікае мастацтва, будзе вечным, ён па-за часам.

Валянціна НЯДЗЕЛЬКА, навуковы супрацоўнік музея-сядзібы «Пружанскі палацык»

Вострабрамская ікона Багародзіцы

Лагойская ікона Багародзіцы

Куратары варштата – іканапісцы Наталля Лось і Віктар Доўнар

Сімвалы, што яднаюць

У купальскія дні інтэрнэт-крама Symbal.by прадставіла рэкламна-інфармацыйнае відэа на адмысловую летнюю версію песні «Блізка» гурта «J:Morc» з удзелам дзіцячага ансамбля «FolkRada» (кіраўнік Ірэна Катвіцкая). У роліку знялася 150 чалавек з розных краінаў свету у адзенні з беларускай сімволікай.

Найлепшая песня Беларусі па выніках нацыянальнай музычнай прэміі «Ліра» за 2016 год загучала ў абноўленай аранжыроўцы з даданнем яскравых купальскіх спеваў. Відэазэраг быў створаны Symbal.by на аснове фотаздымкаў у беларускім стылі, якія на заклік крамы дасылалі беларусы з розных куткоў Зямлі.

Арыгінальная версія песні «Блізка» выйшла ў снежні 2016. Гэта першы сінгл з новага альбома калектыву, што мае выйсці сёлета ўвосень.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Дык што ўжываць з памяркоўнасцю?

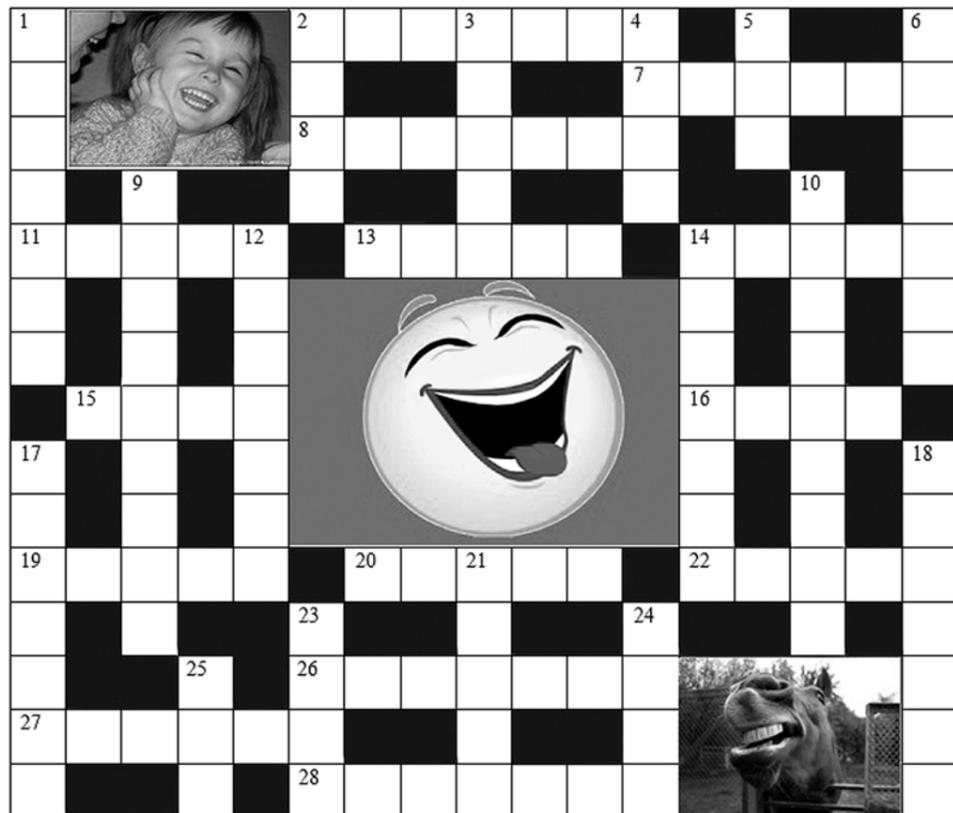
Уздоўж

2. ... – ад бяды ратаванне (прык.). 7. Пра таго, хто злоўжывае гарэлкаю (разм.). 8. ... жыве да той пары, пакуль ён смеецца (прык.). 11. За ... нічога не купіш (прык.). 13. У прыгожым адзенні і ... прыгожая (японская прык.). 14. «Ідэальная ... – гэта дзірка ад абаранкаў». В. Сяргеечаў. 15. «Добры ... – гэта сонечны свет у доме». У. Тэкерэй. 16. «Куды жанчына паварочвае ..., там і галоўная дарога». М. Мамчыц. 19. Водбліск. 20. Чарадзейства, чараўніцтва. 22. Дзеянне, накіраванае на дасягненне пэўнай мэты. 26. «Добры смех – пэўная ... духоўнага здароўя». Максім Горкі. 27. І старая ... любіць быка (прык.). 28. Драўляны духавы музычны інструмент.

Упоперак

1. «У хаціне – вечарына, // Скокі, песні, тарарам. // Задаюць настрой сябрыне // Муха, тля і ...» (прып.). 2. У страху ... па яблык (прык.). 3. Казацкі афіцэрскі чын. 4. Каб не ..., не адзежка, была б грошай поўна дзежка (прык.). 5. Гаспадар з хаты, а да жонкі ... багаты (прык.). 6. Буйны музычны твор. 9. Асобная адзінка. 10. «Смех ёсць ... розуму, усмешка – ... сэрца». Браты Ганкур. 12. «Модны ...». Вадэвіль Каруся Каганца. 14. Душэўная прыхільнасць да людзей. 17. «Мілыя мае суседзі – // ... хвацкія: // Кожны дзень у іх грыміць // Бітва Сталінградская» (прып.). 18. Датуль пападдзя ..., пакуль поп не згіне (прык.). 21. «... для чалавека тое ж самае, што водар для ружы». Д. Галсуорсі. 23. Жаўранак прылятае на праталіну, ... на праталіну, жораў з цяплом, ластаўка з лістом (прык.). 24. «..., як і соль, трэба ўжываць з памяркоўнасцю». Піфагор. 25. «Нальём у кубкі ... бярозаў, // Вясны адзначым надыход». З верша А. Анісовіча «У кожнага – свая вясна».

*Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ*

Ліпень

11 – **Анікейчык Анатоль Аляксандравіч** (1932, Барысаў – 1989), скульптар, народны мастак Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

12 – **Петрыкаў Пётр Ціханавіч** (1927, Добрушскі р-н – 2007), вучоны-гісторык, член-карэспандэнт НАН Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Украіны (1984) – 90 гадоў з дня нараджэння.

13 – **Антось Галіна** (сапр. Міцкевіч Міхась Міхайлавіч; 1897 – 1991), беларускі празаік, публіцыст, перакладчык, педагог, малодшы брат Якуба Коласа (жыў у ЗША) – 120 гадоў з дня нараджэння.

13 – **Фіялкоўскі Антоній** (1797, Лепель – 1883), дзеяч Рымска-Каталіцкага Касцёла, архіепіскап Магілёўскі (1872 – 1883), мітрапаліт Рымска-Каталіцкага Касцёла ў Расіі – 220 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Гаўрылаў Віктар Георгіевіч** (1927 – 2011), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, мастацтвазнаўца, педагог, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2004) – 90 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Курыла Томас Мацвеевіч** (1937), дзеяч самадзейнага мастацтва, заслужаны работнік культуры Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Штыхаў Георгій Васільевіч** (1927, Гомельскі р-н), вучоны ў галіне археалогіі і гісторыі, даследчык археалогіі і гісторыі Беларусі VI – XIII стст., гісторыі Полацкай зямлі, вытокаў беларускай народнасці, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1990) – 90 гадоў з дня нараджэння.

17 – **Баткоўскі Сяргей Барысавіч** (1917, Петраград – 1995), заслужаны архітэктар Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1968), узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» – 100 гадоў з дня нараджэння.

17 – **Турбіна Любоў Мікалаеўна** (1942, Ашхабат), паэтэса, перакладчыца, літаратуразнаўца, якая актыўна прапагандуе беларускую літаратуру ў Расіі, – 75 гадоў з дня нараджэння.

20 – **Боўт Іван Іванавіч** (1932), заслужаны архітэктар Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАЛЯКІ (заканчэнне артыкула). Этнакультурны асаблівасці польскага насельніцтва ў БССР, спецыфіка этнічных сувязяў беларускага і польскага народаў ўлічваліся даволі поўна і шматбакова.

У 1920-я гг. пры ЦК КП(б)Б існавала Польшчы. Працай польскамоўных навучальных устаноў рэспублікі кіравала Польшчы Народнага камісарыята асветы БССР. Настаўнікаў для польскіх школ рэспублікі рыхтавала польскае аддзяленне Беларускага дзяржаўнага вышэйшага педагогічнага інстытута (да 1935; потым Мінскі педагогічны інстытут; цяпер педагогічны ўніверсітэт). У 1920 – 1930-я гг. на польскай мове выходзілі газеты «Młot» («Молат»), «Orka» («Ворыва»), «Gwiazda Młodzieży» («Зорка моладзі»), «Szturmowiec Kojdanowszczyzny» («Ударнік Койданаўшчыны»), пазней «Szturmowiec Dzierzynszczyzny» («Ударнік Дзяржыншчыны»). Існавала Польскае аддзяленне Беларускай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў. У 1929 – 1935 гг. працаваў Польскі дзяржаўны вандроўны тэатр БССР,

які рэгулярна выязджаў у рэгіёны рассялення палякаў.

У месцах кампактнага пражывання польскага насельніцтва ў 1920 – 1930-я гг. існавала больш за 40 нацыянальных польскіх сельсаветаў. З іх 1/4 знаходзілася ў Койданаўскім (потым Дзяржынскім) польскім нацыянальным раёне. Вывучэннем матэрыяльнай і духоўнай культуры палякаў у Беларусі займаўся польскі сектар Інбелкульту. У ім працавалі этнограф і фальклорыст К. Даўкша, Ч. Дамброўскі, гісторыкі У. Хржчановіч і Яндзберг. Этнаграфічная камісія сектара правяла экспедыцыю на Асіпоўшчыну, стаянаарнае даследаванне Рудня-Стаўбунскага і Рудня-Шлягінскага сельсаветаў і інш.

З уз'яднаннем Зах. Беларусі з БССР (верасень 1939) колькасць палякаў у БССР значна павялічылася, але ўжо ў 1940 г. з заходніх абласцей Беларусі, Украіны і раёна Вільні незаконна выслана было на поўнач і ўсход ССРС блізу 600 тыс. палякаў. Паводле дамоўленасці паміж урадамі БССР і Польскай Народнай Рэспублікі ў 1944 – 1948 гг. у рамках абмену насельніцтвам паміж ССРС і Польшчай з БССР у ПНР пераселена 274,2 тыс. чалавек польскай нацыянальнасці, у т.л. пэўная колькасць беларусаў-католікаў, якія пры перасяленні падалі сваю нацыянальнасць як польскую. Мігранты з Беларусі былі ў асноўным паселеныя на заходніх і паўночных уз'яднаных землях Польшчы. У 1955 – 1959 гг. адбыўся 2-і этап рэпатрыяцыі палякаў з ССРС, які ахапіў

Народ сказаў...

● Адзін слуга падаў пану есці: верашчаку, курыную лапку ды ўсяго іншага...

Сеў пан есці. Узяў ён талерку з верашчакаю ды й выкінуў у вакно. Слуга ўслед за ім пахапаў відэльцы, лыжку і астатнюю страву і таксама пакідаў за вакно.

– Што ты робіш?! – закрычаў пан.
– А я думаў, – адказаў слуга, – што вы збіраецеся палуднаваць на свежым паветры.

● – Вы прызнаеце сябе вінаватым у тым, што абразілі пана Казлоўскага, назваўшы яго дурнем?

– Якая ж гэта абраза, пане суддзя, калі ён сапраўды дурны?..
– Усё роўна няможна, гэта абраза асобы.

– А калі дурня ды назваць разум-

ным – гэта можна, пане суддзя? Гэта не будзе абразаў?

– Гэта можна.
– Які ж вы разумны, пане суддзя.

● Вязе селянін гонту, а насустрач едзе пан.

– Звруць з дарогі! – гукае пан.
– Не, не вельмі дарагая, тры зала-тых за капку.

– Сконт ты? – пытае пан.
– Але, паночку, за гонту! – адказвае селянін.
– З якей ты всі? – пытае пан сяр-дзіта.

– Дзе там у чорта ўсё, яшчэ на тры вазы не забярэш!

– З дарогі з'едзь, даўганосы! – злуге пан.

– Калі ласка! – адказаў селянін і ўзяў свой нос ды павярнуў убок, кажучы: – Едзь, панок, калі табе мой нос перашкаджае.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 24

Уздоўж: 1. Маці. 5. Мядок. 8. Прыказка. 10. Крапіва. 11. Акт. 12. Зямля. 17. Арал. 18. Твар. 21. Сонца. 22. Пах. 24. Шыпшына. 28. Пралеска. 29. Кабан. 30. Вока.

Упоперак: 1. Мімоза. 2. Ціс. 3. Крок. 4. Карп. 6. Душа. 7. Кветкі. 9. Агал. 13. Мірт. 14. Яблык. 15. Лотас. 16. Фаўн. 19. Ліпняк. 20. Рабіна. 23. Хлеб. 24. Шып. 25. Шаль. 26. Арка. 27. Дно.

у асноўным польскае насельніцтва заходніх абласцей Беларусі і Украіны.

У сямейным побыце сярод старэйшага пакалення перасяленцаў дагэтуль шырока распаўсюджаная ўкраінская польская мова. Некаторыя асобы старэйшага веку карыстаюцца беларускай мовай.

Паводле вынікаў перапісу насельніцтва Беларусі 1999 г., палякі складалі 3,9 % насельніцтва краіны – перапіс зарэгістраваў 396 тыс. палякаў. У Беларусі палякі жылі збольшага ў Гродзенскай вобласці, у раёнах, што прылягаюць да мяжы з Польшчай і Літвой. У Воранаўскім раёне палякі складалі больш за 80 % жыхароў. Большая частка палякаў Беларусі назвала роднай мовай, а таксама мовай ужыванай дома беларускую, таксама сярод іх распаўсюджаныя польская і руская мовы. Амаль усе вернікі палякі належалі да католікаў.

Вывучэнню асаблівасцяў матэрыяльнай і духоўнай культуры палякаў у Беларусі, этнічнай гісторыі польскага насельніцтва рэспублікі спрыяла дзейнасць Міжрэспубліканскай групы па вывучэнні польскіх гаворак на тэрыторыі ССРС, што існавала ў 1967 – 1984 гг. пры Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР паводле ініцыятывы В. Вярэніча. Вынікі даследаванняў змешчаныя ў працы «Польскія гаворкі ў ССРС» (ч. 1-2. Мн., 1973). Побыт палякаў меў спецыфічныя рысы: больш, чым у беларусаў, пашыраныя планіроўка жылля, хата+сенцы+хата, верхняе адзенне тыпу жупан, кунтуш, сурдут; шэры ці чорны колер адзення, асаблівасці харчавання і інш. На сучасным этапе для беларуска-польскіх этнічных сувязяў характэрнае рознабаковае этнакультурнае збліжэнне, узаемапераймальныя элементы матэрыяльнай і духоўнай культуры. У

наш час этнакультурныя адрозненні палякаў ад насельніцтва, сярод якога яны жывуць, у шэрагу выпадкаў малавыразныя ці невыразныя.

На думку некаторых даследчыкаў, значная частка асобаў, якія цяпер адносяць сябе да палякаў (у тым ліку ў месцах кампактнага жыхарства ў заходніх раёнах Беларусі), на самай справе з'яўляюцца «апалячанымі» беларусамі, бо ў часы Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі і міжваеннай Польшчы (1921 – 1939) былі паланізаваныя. На сённяшні дзень лічыцца, што ва ўмовах беларусізацыі і дэпаланізацыі беларускага каталіцкага касцёла маецца тэндэнцыя да асіміляцыі палякаў.

Найбольшая польская арганізацыя ў Беларусі – «Саюз палякаў на Беларусі» (Związek Polaków na Białorusi), які ў сярэдзіне 1990-х гг. меў каля 20 тысячаў сяброў. Пасля VI з'езда арганізацыі ў сакавіку 2005 г. унутры ЗПБ адбыўся раскол. Адна з арганізацыяў выдае часопіс «Magazyn Polski» і газету «Głos znad Niemna».

Увядзенне «Карты паляка» (2007 г.) дало магчымасць тысячам жыхароў Беларусі атрымаць яе, пацвердзіўшы сваю прыналежнасць да польскага народу ў польскім консульстве ў Мінску, Гродне ці Брэсце.

Польскія салдаты ў Лідзе

Святкаванне Дня Палоніі і палякаў у Гродне (2017 г.)